

THE CROATIAN MUSES IN LATIN (A TRILINGUAL ANTHOLOGY LATIN–ENGLISH–CROATIAN) – MUSAE CROATICAЕ LATINI SERMONIS (ANTHOLOGIA TRILINGUIS LATINO–ANGLICO–CROATICA) – HRVATSKE MUZE NA LATINSKOM (TROJEZICNA ANTOLOGIJA LATINSKO–ENGLIESKO–HRVATSKA)

Ed. Vladimir Vratović, Zagreb, 1998, 312 l. (Most – The Bridge: A Journal of Croatian Literature, Special Editions).

Bene Sándornak, a horvát–magyar literátorkapcsolatok fáradhatatlan kompemberének jóvoltából jutott el hozzánk a horvát írószövetség reprezentatív, háromnyelvű antológiája, amely a 15–19. század horvátországi latinistáinak költészetéből ad ízelítőt. A változatos műfajú (epigramma, szatíra, elégia stb.) gyűjteményben a versek horvátul és angolul is olvashatók. Az angol fordítások a múlt lingua francájából a jelen lingua francájába ívelnek át, azt jelezve és jelképezve, hogy a nem világnyelveken alkotó nemzeteknek minden időben szüksége volt, van és lesz legalább egy olyan nyelvre, amelynek segítségével a világirodalom, a világkultúra szerves részévé válhatnak, nemzeti sajátosságaik feladása nélkül.

A latin nyelvű horvát műzsákat ezúttal poliglott antológiában szárnyra bocsátó Vladimir Vratović bölcsen kikerüli a kelet-európaiság csapdáit: a kisebbségi érzéstől fűtött, sokszor tartalmatlan bizonygatást éppúgy, mint a hőzöngő dicsekvést. A horvátországi latin költészet történetét röviden áttekintő, angol és horvát nyelvű bevezető tanulmányában Vratović meggyőzően bizonyítja: „a horvát latinitás egyszerre nemzeti és nemzetközi.”

Hogy e kijelentés mennyire igaz, azt egy öt esztendővel a versválogatás megjelenése előtt készült zenei antológia anyaga is illusztrálja: a dubrovnikai Capella Ragusina együttes előadásában megszólaló *Antologija hrvatske rane glazbe* című CD. Ebben az összeállításban az *Annuntiamus caritatem* című, 1081-es keletkezésű koráltól egészen Ivan Lukačić tizenhetedik századi *Domine, quinque talentájáig* számos példát találunk arra, hogy a latin nyelvű énekek milyen természetesen illeszkedtek a horvát és az olasz vokális zenei anyagba.

A jelen válogatás a 15. században, az illír Šibenikben élt és alkotott Georgius Sisgoreus (Juraj Šižgorić) verseivel kezdődik, akinek elégiáit a legkorábbi horvát nyelvű nyomtatott versgyűjteményként tartják számon. Várossiratója, az *Elégia Šibenik vesztéről*, egy számunkra fájdalmasan ismerős élményt, a török invázió pusztítását idézi.

A sorrendben második szerző nem más, mint Ivan Česmički, azaz Ianus (Janus, ahogyan mi írjuk, használjuk) Pannonius, akit horvát apa és magyar anya gyermekeként két nemzet tarthat – joggal – saját költőjének. Érdekes, hogy a mostani válo-

gatás anyaga – zömében epigrammák, csupán egyetlen hosszabb vers, a *Midőn beteg volt a táborban* – szinte teljességgel különbözik a Makkai Ádám szerkesztésében megjelent, *In Quest of the Miracle Stag (A csodaszarvas nyomában)* című, terjedelmes és korszakalkotó, angol nyelvű magyar költői antológia Janus Pannonius fejezetétől.

Még mindig a 15–16. század táján időzve, feltétlenül érdemes kiemelnünk a Rómában tanult, szépnevű koszorús költőt, Aelius Lampridius Cervinust, alias Ilija Crijevićet, akinek költészetén Propertius, Pontano és Poliziano hatása éppúgy érződik, mint Catullusé. A talán legnépszerűbb, az Orff *Catulli carminájának* egyik epizódjaként is elhíresült Lesbia-vers (*Da mi basia mille...*) parafrázisa, a *Da mi basia Lesbiana centum* a catullusi alaptéma friss, játékos és eredeti újrafogalmazása: a horvát poéta olyan csókokat vár és kér Flaviának becézett kedvesétől, hogy Lesbia és az ő Catullusa is megirigyelje...

Mintegy kétszáz évvel későbbre ugorva – tizenöt költői életmű mégoly vázlatos ismertetése sem lehetséges egy recenzió keretein belül – feltétlenül szólnunk kell a klasszicizmus két, 18. századi műfordító-ikercsillagáról, Raymundus Cunichiusról (Rajmund Kunićról) és Bernardus Zamagnáról (Brno Džamanjićról), akik a két

homéroszi eposzt ültették át görögről latinra (*Ilias*, Latinis versibus expressa a Raymondo CUNICHIO Ragusino, Romae, 1776; *Odyssea*, Latinis versibus expressa a Bernardo ZAMAGNA Ragusino, Senis, 1777). Ez már önmagában is bizonyíték a horvát kultúrában tovább élő latinitás erejére, minőségére.

Végül említsük meg a reformkori magyar költészet öntudatos hangütését valamivel korábban megszólaltató Junius Restiust, azaz Džono Rastićot, aki – született arisztokrataként s még születettebb szatírafróként – keserűen és maró gúnnyal ostorozta a korabeli horvát nemesség kritikátlan külföld-majmolását. Az *Anglomani* – *Gallomani* című, rövid, de rendkívül jelentős versében büszkén hirdeti: „bedörzsöltük őket – ti. az anglo- és gallománokat – a szellemesség sójával és a gúny ecetjével.”

A *Latin nyelvű horvát múzsák* volta-képpen – bár, ismétlem, korántsem harcos vagy bántó mellékszöveggel – Rastić rokonzenves programját viszi tovább, izgága nemzetieskedés helyett a teljes szellemi fegyverzet biztonságával és nyugalmaival. Mindezért köszönet illeti a horvátországi latinság poétáit éppúgy, mint a példás önfelegyelmű szerkesztőt s a verseket angolra, illetve horvátra átültető műfordítókat.

Petrőczy Éva

KILIÁN ISTVÁN: A MAGYARORSZÁGI PIARISTA ISKOLAI SZÍNJÁTSZÁS FORRÁSAI ÉS IRODALMA 1799-IG / FONTES LUDORUM SCENICORUM IN GYMNASIIS COLLEGIISQUE SCHOLARUM PIARUM HUNGARIAE

Budapest, Argumentum Kiadó, 1994, 772 l. (A Magyarországi Iskolai Színjátás Forrásai és Irodalma).

Régóta foglalkoztatja az irodalom- és egyháztörténet ismerőit a 17–18. századi

iskolákban rendszeresen előadott színjátékok kérdése. Az erre vonatkozó források